

Te Antwerpen.

(Wat een oude Sinjoor verhaalde.)

't Is waar, Antwerpen is nu veel grooter, en veel schooner, en veel drukker, en er komen veel meer schepen, dan toen ik jong was maar o! zoo gaarne, denk ik nog terug aan de oude stad. Ik spreek van een zeventig, zestig en minder jaren geleden.

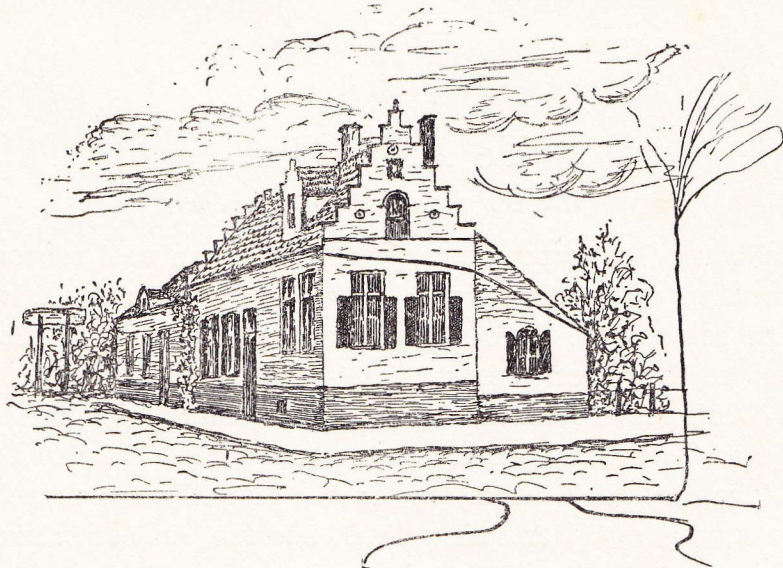
De Werf, zoo noemden wij den Scheldekant, was toen minder druk, maar veel schilderachtiger dan nu, met de schoone boomen, welke 's zomers zoo'n heerlijken lommer gaven. De kaaimuur bestond toen niet, wij zagen er staketsels en hoofden, en deze staken hier meer, daar minder vooruit, zoodat ze den stroom vernauwden of ver-

Toren van 't Gravenkasteel te Rupelmonde.

breedden. Bij 't Kranenhoofd was de Schelde misschien slechts een 250 M. breed. Natuurlijk konden er tegen die staketsels geen Star- of Congobooten aanleggen... maar die reuzenschepen werden toen ook niet gebouwd, en, wanneer wij er later van hoorden, voorspelden de loodsen en de bootjesroeiers wat dikwijls, dat zulke lompe booten nooit te behandelen zouden zijn. Nu moet ik erkennen, dat ze het mis voor hadden.

De scheepvaart was veel minder belangrijk dan heden. Ja, ik heb den tijd van de Scheldetol

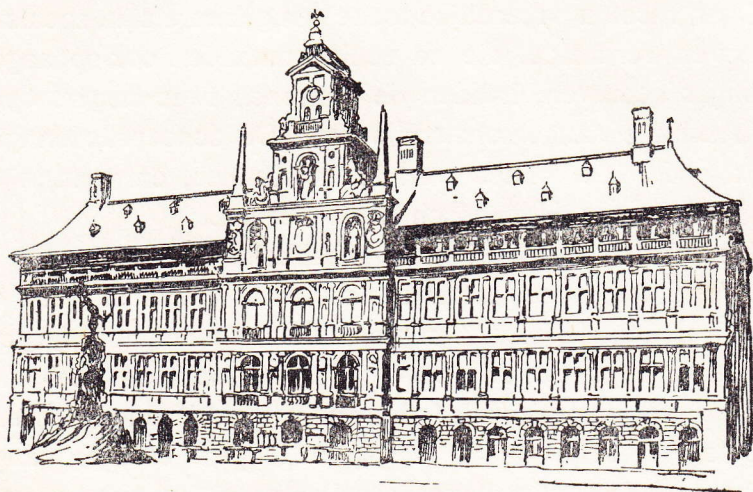

Bakkersveer.

nog gekend... en 't kantoor waar de Hollanders hun guldentjes opstreken.

Toch kon het ook toen aardig druk zijn bij de Werf. We zagen er driemasters, schoeners en barken, stoomboten, visscherssloepen, binnenschepen als tjalken en walebakken, maar regelmatige stoomvaartlijnen bezat Antwerpen maar weinig: een paar op Engeland en Holland.

Landverhuizers werden er hier toch ook genoeg ingescheept; daar ergens bij Deurne stond een schuur, waar die arme stakkers werden opgesloten, tot een schip zeilreê lag om hen over den Oceaan te

Stadhuis van Antwerpen.

brengen. In 't jaar 1848 zagen wij veel Vlamingen vertrekken, want vooral in West-Vlaanderen had er toen een schrikkelijke hongersnood geheerscht.

Er waren dan ook ondernemende Antwerpsche reeders, die schepen uitzonden en poogden onzen handel op te beuren... maar die ongelukkige tol! Nog dikwijls denk ik aan de „Constant”, die in 1857 statig de Schelde afvoer met bestemming naar Australië. De bemanning bestond uit Antwerpsche jongens, en met kapitein Uijttenhoven heb ik aan de Werf dikwijls een potje seef gedronken. Meer dan een jaar verliep, zonder dat wij iets van de Constant vernamen. We

achtten 't schip verloren, vergaan met man en muis, en hadden al een kruisje over onze goede kennissen gemaakt, toen we eindelijk nieuws vernamen. Eenige matrozen van de „Constant” keerden frisch en gezond te Antwerpen terug en ze hadden veel te vertellen. Hun schip had Australië bereikt en was weer in zee gestoken, maar ging toen naar den haaienkelder. De bemanning kon zich redden in twee booten, welke vijf en veertig dagen in elkanders nabijheid dreven; toen werden ze gescheiden. De eene boot landde eindelijk bij een onbewoond eiland en hier brachten de matrozen 51 dagen door, tot ze door een Amerikaan werden opgepikt. En de andere boot! Daar moeten vreeselijke tooneelen gebeurd zijn, zooals kapitein Uijttenhoven verhaalde, die na eenige maanden ook opdaagde. Door den honger gedreven, hadden de matrozen twee negers opgegeten, die in Australië aangemonsterd waren. De scheepslieden geraakten eindelijk onder de wilden van Nieuw-Guinea, en werden een half jaar later door een Hollandsch schip verlost.

Of daarover op de Werf druk gebabbeld werd!

De Werf was onze ontspanningsplaats. 't Was er goed vóór „'t Roosken” of den „Sleutel” en we hebben er menig glaasje gedronken en menig eitje gepeld en veel nootjes gekraakt en heel wat handvullen garnaal opgepeuzeld! 'k Zou u ook kunnen vertellen van waterspelen, tobбетje varen, boegspriet loopen, eendjes vangen, van prachtige nachtfeesten met verlichte schepen, en van nog veel meer, dat nu vervangen is door misschien schooner en indrukwekkender, maar voor mij niet zulke aangename feesten!

Maar toch, 't waren toen ook niet altijd plezierige tooneelen in onze goede Scheldestad, 't ging er soms wreeder toe dan nu! Ik heb in 1847 Frans van Ruth zien onthoofden op de Groote Markt, omdat hij te Ranst een moord had gepleegd. Een jaar nadien stond op het zelfde plein de bende van Zoersel aan de schandpaal, wreede kerels en feeksen van vrouwen, die heel wat geroofd en op een kasteel te Zoersel een man met een ijzeren staaf neergeslagen en een dame in 't vuur geworpen hadden. Kort daarop, toen een hunner, hier

goud en zilver te koop bood, werden de boeven geknipt en eindelijk tot levenslangen dwangarbeid veroordeeld. In 1856 werd voor den laatsten keer te Antwerpen een moordenaar een kopje kleiner gemaakt; 't was Frans Kol, die te Contich een vrouw had vermoord.

Och ja, slechte menschen zijn er altijd geweest!

Maar laat ik naar de Werf terugkeeren. Ik sprak over de feesten. 'k Heb 't ook geweten, dat onze stroom met een sterken ijsvloer bedekt was. Zoo lang mogelijk worstelden de schepen tegen de stremming van hun vaart, maar weldra lagen ze gevangen en dan haalden wij ons hart op.

In een polderdorp bij Antwerpen.

weel en verder nog, naar de lieve dorpen in de polders.

Behalve op de terrassen kunt ge nu den stroom schier niet zien en dan moet ge nog oppassen met al die rails, waar treinen op en afrijden en wagons rollen. Toen lagen er nog geen sporen. Antwerpen zag 't eerst een trein in 1836.

De statie stond ver buiten de stad, te Borgerhout. Na veel aandringen kregen we er in 1840 een bij de Ankerrui en dertien jaar later een derde nieuwe op het statieplein, maar 't was een houten!

Ijsfeest op de Schelde!
En toen was 't gemakkelijk om naar den Vlaamschen kant te gaan; 'k heb zelfs wagens over 't ijs zien rijden. In 't Steen staat nog een kachel, die op de bevroren Schelde werd gesmeed.

En wat was het 's zomers frisch om langs de Werf te wandelen; 's avonds en 's Zondags volk genoeg! En we wandelden dikwijls tot Austru-

En nu, ja, al die staties en dat net van spoorlijnen langs dokken en kaaien bewijzen genoeg, dat Antwerpens handel heel wat anders is geworden dan in mijn jongen tijd.

Onze stad was veel kleiner. Waar zich nu de schoone leien uitstrekken, lagen toen de vesten en zoowel ten Noorden als ten Zuiden verhief zich een kasteel.

We zaten hier veel te nauw, want de bevolking groeide aan. Dat was ongezond en nu denk ik aan twee gruwelijke jaren, 1849 en 1866, toen de cholera hier vreeselijk woedde. In 1849 bezweken ongeveer zestienhonderd slachtoffers. In 1866 was de cholera uitgebroken op „de Agnes”, een schip met landverhuizers. De ongelukkigen werden in 't fort Liefkenshoek gebracht.

Men had gehoopt, de gruwelijke ziekte buiten te houden, maar weldra loeide ze over de stad. Van Mei tot December stierven 2700 menschen. Sommige straten waren geheel afgespannen. In de kleine huiskens lagen mannen, vrouwen en kinderen te sterven. Toen heeft Constance Teichmann, de dochter van onzen gouverneur, heur rijke naastenliefde getoond. Ze vreesde geen besmetting en verzorgde de zieken, troostte de moeders en nam de kleinen in heur armen. Zulke rampen zijn verschrikkelijk en we kunnen niets beters wenschen, dan dat onze Scheldestad er voortaan van gespaard moge blijven.

We zaten hier te benepen en hadden grootelijks behoefte aan meer plaats. Maar Antwerpen en zijn handel worstelden tegen een vijand: het krijgswezen. De Scheldestad moest een vesting zijn, beweerde de Staat, en zoo zaten wij als in een val.

Wat zijn er toen al meetingen gehouden, eerst om de vergroo-ting, dan om de afbraak der kasteelen te verkrijgen!

Wij mochten niet bouwen dan op 585 Meter afstand van de vesten en de krijgsoverheid liet zelfs huizen afbreken.

Eindelijk kregen we de vergroo-ting en de vesten werden achter-uitgebracht tot de plaats, waar ze nu liggen... om weldra weer te zullen verschuiven, zooals ge weet. Ook het Noord- en Zuid-kasteel verdwenen.

Maar de grootste overwinning behaalden wij in 1863, toen de Scheldetol afgeschaft en onze schoone stroom vrij werd!

Als een voorbode van dit heuglijk feest verkregen we in 1860 de afschaffing der octrooirechten. Voor de meeste goederen, die van buiten werden ingevoerd, moest men aan de poort een belasting betalen en ook dit drukte den handel. Wat waren wij blijde, toen 't octrooi verdween! Een versierde wagen reed onder schetterende muziek door de poort om deze gebeurtenis te vieren.

Doch nog vroolijker ging het te Antwerpen toe, toen onze dierbare Schelde een vrije stroom werd, waar geen tol de scheepvaart nog drukken zou.

En nu zagen we Antwerpen vlug veranderen. Vooral onder het burgemeesterschap van Leopold de Wael zijn hier heel wat verbeteringen ingevoerd en veel gebouwen opgetrokken. Elken avond vergaderden de burgemeester en zijn voornaamste medewerkers in zijn woning, en dan werd veel besproken, gewikt en gewogen en... besloten.

Antwerpen moest een groote stad worden. Straten werden verbreed en goed geplaveid. Waar 't fort van Herenthals lag, ontstond ons schoon park. Ongezonde wijken verdwenen. We kregen een waterleiding. Een reinigingsdienst werd ingericht en een kazerne voor de brandweer gebouwd. Op Stuivenberg verrees een gasthuis. De vlieten werden gedempt. Allerwegen verschenen gemeentescholen en kindertuinen.

En ook de Werf onderging een groote verandering. De kaaien werden rechtgetrokken en stevig gemetseld, dokken gegraven, hangars opgericht, sporen aangelegd.

Monumenten en standbeelden versierden de pleinen, we kregen een groot museum voor schilderijen en 'tgemeentebestuur kocht de drukkerij en 't woonhuis van Plantijn-Moretius.

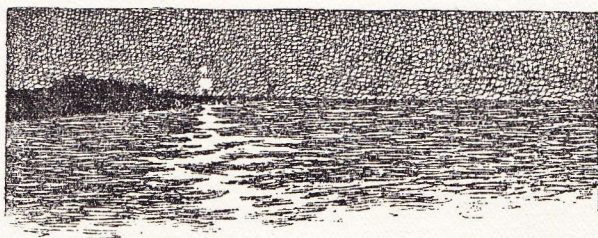
Ja, ik beken het, Antwerpen werd nu een groote stad en richtte zich in om talrijke booten en schepen in haar schoone haven te ontvangen... maar toch denk ik nog met genoeg aan onze vroegere Werf, onze oude wijken, vlieten en hoofden.

De oude Sinjoor zal toch ook nog veel bekends aantreffen.

Nog bestaan er eigenaardige stadswijken met trapgevels, herinneringen aan vroeger.

Nog ziet men oude kapellen en op de hoeken van menige straat beelden met een hanglantaarn, waarin 's avonds als vóór vijftig jaren en meer een lichtje gloort.

Nog wandelen de Antwerpsche burgers gaarne met vrouw en

Op de Beneden Schelde.

kinderen aan de Wert, al beklimmen ze nu de hoge terrassen, vanwaar men zoo'n heerlijk gezicht op den stroom geniet.

Nog bezitten wij onze koene bootjesroeiers, al

verkiest menigeen een motor boven de zware riemen. Nog steekt men gaarne de Schelde over, om op „t Sint Anneken" mossels te eten en er langs de rivier te vertoeven. Nog zien we een heirleger van moedige dokkers...

De zwoegers aan dokken en havenkom

Die krachtige mensen, wie ziet er naar om?

Naar hun mortelschoenen, hun broek als een zak,

Hun spannenden baai, hun kleverige klak?

Kool branden hun kijkers in 't bronzen gelaat.

Bestoven spiegel der stuivende straat.

Hoe statig ze stappen! Hoe kalm in 't gedruisch der rollende wagens! ¹⁾

Nog ligt daar 't Schipperskwartier, de zoo eigenaardige wijk van 't zeevolk, waar piano's tokkelen en orgels dreunen, de matroosjes arm aan arm door de straten zwieren... maar helaas! ook zoo dikwijls 't zuur gewonnen geld al te spoedig verliezen.

Maar zeker, Antwerpen is veranderd, vooral sedert de Schelde haar boeien kon breken! Antwerpen is een wereldhaven geworden!

¹⁾ René De Clerck.

A. HANS.

DE SCHELDE VRIJ!

(VERHALEN VAN DE SCHELDE).

SCHELDE VRIJ

Door A. HANS

L. OPDEBEEK — Uitgever — ANTWERPEN